
Raimo Lahti – Pekka Koponen (toim.)

Talousrikokset

Julkaisuvaliokunta

Pekka Vihervuori, puheenjohtaja

Markku Helin

Mika Hemmo

Raimo Lahti

Tatu Leppänen

Risto Nuolimaa

Lea Purhonen, sihteeri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. (09) 603 567

f. (09) 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

Kannen kuva © William Whitehurst/CORBIS/Skoy

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446

ISBN 978-951-855-263-8

Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski 2007

Sisällys

Esipuhe	VII
---------------	-----

TALOUSRIKOSOIKEUDEN YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ

<i>Raimo Lahti</i> Talousrikosoikeuden yleisistä opeista	3
---	---

<i>Jaakko Rautio</i> Menettämisseuraamusten yleiset opit – onko niitä?	29
---	----

KESKEISIÄ TALOUSRIKOSSÄÄNNÖKSIÄ

<i>Pekka Koponen – Ritva Sahavirta</i> Kirjanpitorikokset	55
--	----

<i>Pekka Koponen</i> Velallisen rikokset	103
---	-----

<i>Ritva Sahavirta</i> Rahanpesurikokset	145
---	-----

<i>Ritva Sahavirta</i> Verorikokset	177
--	-----

<i>Klaus Nyblin</i> Yrityssalaisuusrikokset	227
--	-----

LIITTEET

Rikoslain talousrikossäännöksiä	285
Oikeustapaushakemisto	293

Kirjoittajat	299
--------------------	-----

Rahanpesurikokset

1 RAHANPESUN KRIMINALISOINNIN TAUSTA

Rahanpesurikosten kriminalisointi on kansainvälisestikin varsin uusi ilmiö. Sen juurien sanotaan olevan taistelussa järjestäytyntä rikollisuutta vastaan Yhdysvalloissa 1920-luvulla, jolloin mafia käytti rikoksella saatujen varojen laillistamiseen mm. pesulaliiketoimintaa. Käsitettä rahanpesu on ilmeisesti ensimmäisen kerran käytetty oikeudellisessa merkityksessä Yhdysvalloissa vasta vuonna 1982 annetussa tuomioistuimen ratkaisussa, jossa oli kyse Kolumbian huumekaupan tuoton konfiskoimisesta.¹ Sittemmin Yhdysvalloissa on kansallisesti pyritty torjumaan rahanpesua kriminalisoinein, menettämisseuraamusten käytön tehostamisella ja rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen liittyvällä ilmoitusvelvollisuudella.² Kansainvälisesti Yhdysvallat on aktiivisesti toiminut rahanpesun mahdollisimman laajaan kriminalisointiin ja rikoshyödyn poisottamiseen pyrkivien sopimusten aikaansaamiseksi. Yhdysvaltain viranomaisten kiinnostus kansainvälisiin repressiivisiin toimiin perustuu siihen, että siellä tehtyjen rikosten rikoshyöty pyritään usein siirtämään kolmansiin maihin.

Rahanpesun ennaltaehkäisemisestä ovat usein kiinnostuneita valtiot, jotka ovat mahdollisia rahanpesun tekopaikkoja. Sveitsiläiset esimerkiksi haluavat suojella pankkijärjestelmänsä yleistä luotettavuutta ja uskottavuutta, joten erityisesti siellä on rahanpesua estäviä normeja kehitetty ensin rahoituslaitosten itsesäätelynä ja pankkilainsäädäntönä ennen rahanpesun kriminalisoimista. Sveitsin preventiiviset rahanpesunormit ovat vaikuttaneet myös kansainvälisiin oikeusapuinstrumentteihin.³

¹ US v. USD 4.255.625.39, Federal Supplement, vol. 551, South District of Florida (1982), 314, kuten esitetty YK:n pääsihteerin julkaisussa Note Strengthening Existing International Cooperation s. 5. Stessens 2000, s. 82–83.

² Ks. Stessens 2000, s. 96–100, jossa kuvataan USA:n rahanpesulainsäädännön taustoja ja kehitystä kolmessa eri vaiheessa vuosina 1957–2000.

³ Ks. Stessens 2000, s. 100–108, jossa kuvataan Sveitsin rahanpesuun liittyvä lainsäädäntökehitys itsesäätelystä kriminalisointiin.

Kansainväliseen rahanpesun torjuntajärjestelmään lisättiin vuoden 2001 syyskuun 11. päivän tapahtumien jälkeen myös terrorismin rahoittamisen torjuminen. Suomessa terrorismirikoksista säädetään rikoslain 34a luvussa, joka tuli voimaan 1.2.2003 (17/2003). Terrorismin rahoittamisen estämiseen ja selvittämiseen sovelletaan, mitä rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa säädetään (16.5.2003/365).⁴

2 MITÄ RAHANPESU ON?

Rahanpesulla tarkoitetaan toimia, joiden tarkoituksena on rikoksella hankitun omaisuuden tai rikoksen tuottaman hyödyn siirtäminen lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus saadaan erotetuksi rikollisesta alkupestä ja saadun varallisuuden saanto pystytään ainakin näennäisesti legitimoimaan. Laajasti määriteltynä rahanpesuna voidaan arvioida myös laillisesti hankitun omaisuuden laitton käyttö.⁵ Rahanpesun tarkoituksena on salata esirikos, jolla omaisuus on saatu ja rahoittaa tulevaa rikollista toimintaa ja/tai saada rikoksen tuottama hyöty tekijän käyttöön näennäisesti laillisessa muodossa. Rahanpesu on kansainvälinen ongelma, koska varsinkin järjestäytynyt rikollisuus pyrkii kätkemään rikoshyödyn ylikansallista rahoitusjärjestelmää hyväkseen käyttäen sellaiseen valtioon, joka ei ole esirikoksen tekopaikka.

Rahanpesua voidaan perustellusti pitää vakavana rikollisuutena, koska se mahdollistaa tai ainakin helpottaa sekä järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan rahoittamista että talous- ja muilla rikoksilla saadun hyödyn kätkemistä ja siitä aiheutuvien oikeudellisten seuraamusten välttämistä. Rahanpesulla ja siihen usein liittyvällä järjestäytyneellä rikollisuudella saattaa olla myös haitallisia vaikutuksia valtioiden lailliseen talouteen, turvallisuuteen ja poliittisen järjestelmän toimivuuteen. Järjestäytynyt rahanpesu voi uhata korruptiota hyväkseen käyttäen sekä ylikansallista rahoitusjärjestelmää että demokraattista poliittista yhteiskuntajärjestystä. Tämän vuoksi esimerkiksi

⁴ HE 173/2002 vp, s. 11–12, jossa todetaan, että terrorismin torjuntaa varten ei ole tarkoituksenmukaista luoda omaa järjestelmää. Ilmoitusvelvollisille epäilyttävät liiketoimet eivät yleensä näyttyädy tiettyyn rikosnimikkeeseen liittyvinä, vaan yleisesti epäilyttävinä, joten rahanpesun torjuntajärjestelmän käyttö myös terrorismin rahoituksen torjumiseen on luontevaa.

⁵ Heikinheimo 1999, s. 12–20, Huhtamäki 2000a, s. 17–21.

OECD:n 17.12.1997 allekirjoitetussa Kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjuntaa koskevassa yleissopimuksessa (14/1999) ja Yhdistyneiden Kansakuntien 31.10.2003 allekirjoitetussa korruption vastaisessa yleissopimuksessa on artikkelit myös rahanpesun kriminalisoimisesta.⁶

Suomessa rahanpesun on arvioitu kohdistuvan pääasiassa talous- ja huu- mausainerikoksilla saatuun omaisuuteen. Luotettavia arviota pestyn rikos- hyödyn määrästä ei ole tehty, mutta se voidaan suhteuttaa viime vuosien huu- mausaineiden katukaupan arvoon, noin 100 miljoonaa euroa, ja talous- rikoksilla aiheutetun vahingon määrään, noin 150 miljoonaa euroa. Suomes- sa pestään myös ulkomailla tehdyistä rikoksista saatua hyötyä, jonka määrää ei ole arvioitu.⁷ Kansainvälisen valuuttarahaston karkea arvio koko maailman rahanpesun kokonaismäärästä on 2–5 % koko maailman bruttokansantuot- teesta eli vuonna 1996 noin 590 miljardia USD – 1,5 biljoonaa USD.⁸

3 RAHANPESUN TORJUNTA

Rahanpesun torjunta voidaan jakaa ennaltaehkäiseviin ja jälkikäteen vaikut- taviin toimiin. Preventiiviset keinot ovat alun perin kehittyneet rahoituslai- tosten kansainvälisen yhteistyön tuloksena ja repressiiviset tarpeesta estää rikoksella saadun hyödyn käyttö esirikoksen tekijän hyväksi tai rikollisen toiminnan jatkamiseen.

Rahanpesun ennaltaehkäisevässä toiminnassa merkittävässä asemassa on ollut G7-maiden huippukokouksessa Pariisissa vuonna 1989 perustettu ra- hanpesunvastainen toimintaryhmä (FATF).⁹ Toimintaryhmän tarkoituksena on antaa suosituksia toimenpiteistä, joilla valtiot voivat suojella luotto- ja rahoituslaitoksiaan sekä talousjärjestelmäänsä yleisemminkin rahanpesulta. Sittemmin toimintaryhmä on laajentanut toimintaansa myös terrorismin ra- hoituksen estämiseen. Toimintaryhmän suosituksilla on ollut suuri merkitys rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi säädetyn lainsäädännön sisältöön

⁶ HE 197/2005 vp.

⁷ Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet, s. 4.

⁸ FATF 2/2006.

⁹ Financial Action Task Force on Money Laundering. FATF-ryhmään kuuluu nykyisin 33 valtiota. Suomi on liittynyt FATF:in jäseneksi vuonna 1991.

kaikkialla maailmassa. FATF:in 40 suositusta¹⁰ rahanpesun estämiseksi sisältävät suosituksen rahanpesun kriminalisoimisesta vuodelta 1988 olevan Wienin huumausainesopimuksen ja vuonna 2000 allekirjoitetun ns. Palermomon sopimuksen¹¹ mukaisesti, suositukset toimista, joihin rahoituslaitosten ja muiden ilmoitusvelvollisten tulisi ryhtyä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseksi, suositukset rahanpesunselvittelykeskusten ja muiden rahanpesun torjuntaan osallistuvien instituutioiden toimintamahdollisuuksista sekä oikeushenkilöiden toiminnan avoimuudesta ja suositukset kansainvälisestä yhteistyöstä.¹²

Yhtenäisen rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevan kansainvälisen sääntelyn tarve on 1980-luvulta alkaen ollut niin voimakas, että kesäkuussa 2006 FATF:in yhteistyöhaluttomien valtioiden ja alueiden listalla oli enää Myanmar, jonka rahanpesun estämis- ja selvittämisjärjestelmät eivät täytyä kaikin osin yhteistyöryhmän 40 suosituksen vaatimuksia.¹³

Tärkein preventiivinen rahanpesun torjuntakeino Suomessa on laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (68/1998 /RESL 3 §, 10 §) eräille yhteisöille ja elinkeinonharjoittajille säädetty ilmoitusvelvollisuus, jonka perusteella esimerkiksi rahoituslaitosten tulee ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle havaitsemistaan epäilyttäviä liiketoimista. Ilmoitusvelvollisten asiakkaan tunnistamisvelvollisuus ja huolellisuusvelvollisuus tehostavat ilmoitusvelvollisuutta (RESL 6–9 §). Rahanpesun torjunnan tehokkuutta haluttiin lisätä laajentamalla ilmoitusvelvollisten piiriä mm. tilintarkastajiin ja oikeudellisissa asioissa avustaviin ns. EU:n toisen rahanpesudirektiivin¹⁴ mukaisesti 1.6.2003 voimaan tulleella rahanpesulain muutoksella (365/2003).¹⁵ Käytännössä ko. ajankohdan jälkeen kirjanpito toimistot ovat teh-

¹⁰ Suositukset annettiin ensimmäisen kerran vuonna 1990 ja niitä on sittemmin tarkistettu vuosina 1996 ja 2003. FATF:n vuonna 2003 tarkistetut ja laajennetut suositukset aiheuttivat myös tarpeen saattaa EU:n toisen rahanpesudirektiivi uusien kansainvälisten standardien mukaiseksi kolmannessa rahanpesudirektiivissä (2005/60/EY).

¹¹ Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja ja psykotrooppisten aineiden laiton kauppaa vastaan, joka allekirjoitettiin Wienissä 20.12.1988 ja Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus, joka allekirjoitettiin 12.12.2000 Palermossa.

¹² FATF, The Forty Recommendations.

¹³ FATF Annual and Overall Review of non-Cooperative Countries or Territories, s. 1.

¹⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/97/EY, annettu 4 päivänä joulukuuta 2001, rahoitusjärjestelmien rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY muuttamisesta.

¹⁵ 1.6.2003 voimaan tulleella rahanpesulain nojalla on annettu sisäasiainministeriön asetus 890/2003 ja valtioneuvoston päätös 878/2003.

neet yhteensä 12 rahanpesuilmoitusta, tilintarkastusyhteisöt yhdeksän ja lakimiehet neljä.¹⁶ Rahanpesun selvittelykeskus on vuosina 2003–2005 siirtänyt esitutkintaan saamiensa rahanpesuilmoitusten perusteella 76 epäiltyä rahanpesurikostapausta. Valtaosa vuonna 2005 esitutkintaan siirretyistä asioista on ollut epäiltyjä veropetoksia (26 %).¹⁷

Rahanpesulaissa on rangaistussäännökset tunnistamisvelvollisuuden (RESL 16 §), ilmoitusvelvollisuuden (RESL 16a §) ja maksuliiketoimintaa koskevan ilmoitusvelvollisuuden (RESL 16 b §) rikkomisesta. Ankarin rangaistus teoista on sakkoa, ja ilmoitusrikkomusta lukuun ottamatta rahanpesulain rangaistussäännöksiä sovelletaan vain, ellei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Koko Euroopan yhteisön alueella otetaan käyttöön 15.6.2007 alkaen uusi käteisrahan valvontajärjestelmä, koska rahanpesudirektiivin mukaisen ilmoitusvelvollisuuden pelätään lisäävän laittomiin tarkoituksiin tapahtuvaa käteisrahaliikennettä.¹⁸ Vastaava järjestelmä on ollut käytössä jo vuosia esimerkiksi Yhdysvalloissa, Australiassa ja Kanadassa.

Valvonnasta vastaavat asetuksen mukaan tulliviranomaiset, jotka keräävät ja vaihtavat tietoa vähintään 10 000 euron suuruisesta käteisrahaliikenteestä. Ilmoitusvelvollisia ovat kaikki yhteisön alueelle tulevat ja sieltä poistuvat luonnolliset henkilöt, joilla on hallussaan sanottu määrä käteisrahaa riippumatta siitä, kuka varat omistaa. Käteisrahalla tarkoitetaan asetuksessa seteleiden ja kolikoiden lisäksi sekkejä, velkakirjoja ja maksumääräyksiä. Jokaisen jäsenvaltion on myös otettava käyttöön tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat seuraamukset ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä.

Rahanpesun torjunnan repressiiviset keinot, rahanpesun kriminalisointi ja rikoshyödyn menetettäväksi tuomitseminen sekä konfiskaatioon liittyvät turvaamistoimet ovat kehittyneet paljolti kansainvälisten sopimusten pohjalta. Ensimmäinen merkittävä rahanpesuun ja rikoshyödyn poisottamiseen liittyvä sopimus on Wienissä 20.12.1988 allekirjoitettu Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittonta kauppaa vastaan.¹⁹ Se koskee nimensä mukaisesti kansainvälisen huu-

¹⁶ Rahanpesun selvittelykeskus vuosikertomus 2005 s. 11.

¹⁷ Rahanpesun selvittelykeskus vuosikertomus 2005 s. 19.

¹⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1889/2005, annettu 26 päivänä lokakuuta 2005, yhteisön alueelle tuotavan ja sieltä vietävän käteisrahan valvonnasta.

¹⁹ Nk. Wienin huumausaineyleissopimus.

mausainekaupan vastaisia toimia. Sopimus velvoittaa kriminalisoimaan myös tahallisen rahanpesun yhtenä järjestäytyneen, kansainvälisen huumekaupan torjuntakeinona. Siten sen konfiskaatiota ja kansainvälistä oikeusapua koskevat artiklat tulevat sovellettaviksi myös rahanpesuun. Rahanpesun esirikosten osalta Wienin sopimus koskee kuitenkin vain huumausainerikoksia. Wienin sopimus on edelleen merkittävä kansainvälisen rikosyhteistyön väline, vaikka sen soveltamisala on myöhempiin sopimuksiin verrattuna rajoitettu.

Euroopan neuvoston 8.11.1990 allekirjoitetun rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevan yleissopimuksen²⁰, ns. Strasbourgin konfiskaatiosopimuksen, mukaan sopimusosapuolten on ryhdyttävä yksilöityihin tahallisten rahanpesurikosten kriminalisointeihin. Sopimuksessa ei esirikosten piiriä ole rajattu, mutta jäsenvaltiot voivat tekemillään varaumilla rajoittaa niiden alaa. Kansallisesti voimaan saatetussa EU:n ns. toisessa rahanpesudirektiivissä²¹ edellytetään kuitenkin, että esirikoksiksi tulee säätää kaikki vakavat rikokset, joina pidetään huumausainerikosten, rikollisjärjestöjen toiminnan ja lahjonnan sekä törkeiden yhteisöpetosten lisäksi tekoja, jotka voivat tuottaa huomattavaa hyötyä ja joista voi jäsenvaltion rikoslain mukaan seurata ankara vapausrangaistus.²²

Suomi ei ole tehnyt Strasbourgin konfiskaatiosopimukseen varaumia eikä kriminalisoidessaan rahanpesurikoksia vuonna 1994 rajannut rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin soveltamisalan ulkopuolelle mitään rikoslajia, toi-

²⁰ Sopimus on tullut voimaan Suomessa 1.7.1994 annetulla asetuksella (53/1994).

²¹ Neuvoston direktiivi 91/308/ETY, annettu 10 päivänä kesäkuuta 1991, rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä ja neuvoston direktiivi 2001/97/EY, annettu 4 päivänä joulukuuta 2001, rahoitusjärjestelmien rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY muuttamisesta. Ns. ensimmäinen rahanpesudirektiivi on tullut Suomea sitovaksi 1.1.1994, kun ETA-sopimus tuli voimaan. Neuvoston ns. kolmas rahanpesudirektiivi on annettu 26.10.2005 (2005/60/EY), rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoitukseen, jota ei vielä ole implementoitu kansalliseen lainsäädäntöön.

²² Direktiivi edellyttää jäsenvaltioiden mukauttavan rahanpesun esirikosten alan vakavien rikosten määritelmään, joka ilmenee neuvoston hyväksymästä yhteisestä toiminnasta 3.12.1998 (98/699/YOS). Määritelmä koskee yli 1 vuoden vapausrangaistuksellisia tekoja, mutta ei estä rikoksen tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemisen osalta varaumien tekoa verorikoksista. EU:n kolmas rahanpesudirektiivi 2005/60/EY tulee implementoida 15.12.2007 mennessä. Direktiivissä oleva rahanpesun esirikosten määritelmä vastaa edellä kuvattua esirikosten määritelmää ilman ko. varaumamahdollisuutta.

sin kuin saman säännöksen 1 momentissa tehtiin perinteisen kätkemisrikoksen osalta. Kaikki sopimusosapuolet tai EU:n jäsenvaltiot eivät ole menelleet samoin. Tämä aiheuttanee käytännössä ongelmia silloin, kun esirikoksen ja rahanpesun tekopaikka ei ole samassa valtiossa. Rikoshyödyn jäljittäminen ja konfiskointi voivat tällöin estyä.

Kaikissa sopimuksissa suositellaan, että rahanpesun kohteeseen voidaan soveltaa esine-, hyöty- ja arvokonfiskaatio.

4 RAHANPESURIKOKSET SUOMEN RIKOSLAISSA

Rahanpesurikosten kriminalisointi Suomessa on paljolti perustunut aikaisemmin mainittuihin Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin ja FATF:in suosituksiin.²³ Rahanpesu kriminalisoitiin Suomessa 1.1.1994 voimaan tullessa rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa²⁴ kätkemisrikoksena. Säännökseen tehtiin teknisluonteisia muutoksia 1.3.1998²⁵, kun laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (68/1998) säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöminen tai ilmoituksen tekemisen paljastaminen säädettiin rangaistavaksi rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin 3 kohdassa (30.1.1998/79) kätkemisrikoksena. Viimeisin muutos rahanpesurikoksia koskien tuli voimaan 1.4.2003, kun rahanpesurikoksista otettiin rikoslain 32 luvun 6–10 §:ään itsenäiset rangaistussäännökset (61/2003).²⁶

Viimeisessä uudistuksessa tekemuotoihin lisättiin omaisuuden tai hyödyn käyttäminen, välittäminen sekä peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen. Lisäksi rahanpesun yritys, rahanpesurikkomus, törkeä rahanpesu,

²³ Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan, ns. Wienin yleissopimus ja sen voimaansaattamista Suomessa koskeva asetus sekä Rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissopimus, ns. Strasbourgin konfiskaatiosopimus ja sen voimaansaattamista Suomessa koskeva asetus sekä 10.6.1991 annettu Neuvoston direktiivi rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä (91/308/ETY) sekä Euroopan unionin neuvoston 19 päivänä kesäkuuta 1997 hyväksymään Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvä toinen pöytäkirja.

²⁴ Laki rikoslain muuttamisesta (1304/1993), HE 180/1992 vp.

²⁵ Laki rikoslain 32 luvun 1 §:n muuttamisesta (79/1998), HE 158/1997 vp.

²⁶ Kirjoituksessa käsitteitä rahanpesu ja rahanpesurikokset käytetään kaikista ko. tunnusmerkistön täyttävistä teoista siitä riippumatta, ovatko ne tekoaikaan olleet rangaistavia kätkemisrikoksina vai 1.4.2003 jälkeen rahanpesurikoksina.

salahanke törkeän rahanpesun tekemiseen ja tuottamuksellinen rahanpesu säädettiin rangaistavaksi. Rangaistavan käyttäytymisen alaa on uudistuksella laajennettu siten, että erikseen rangaistavalle yritykselle tai rahanpesun avunannolle ei juurikaan jääne soveltamisalaa.

Uudistuksessa korotettiin myös rahanpesurikosten enimmäisrangaistuksia. Huomion arvoista on, että sekä rahanpesun että tuottamuksellisen rahanpesun enimmäisrangaistukseksi säädettiin kaksi vuotta vankeutta. Lisäksi rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännös, 12 §:n menettämisestä koskeva säännös ja 14 §:ssä säädetty oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva säännös ulotettiin koskemaan uusia rahanpesusäännöksiä. Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa säädettyjen ilmoitusvelvollisuuden liittyvien väärinkäytösten kriminalisointi siirrettiin rikoslaista tuohon lakiin. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei näin ollen voida kohdistaa yhteisöön, jossa syyllistytään ko. lain 16a §:ssä (63/2003) rangaistavaksi säädettyyn rahanpesun ilmoitusrikkomukseen.

Rahanpesu on esirikokseensa nähden liitännäisrikos. Rahanpesun tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että sen kohteena oleva omaisuus on rikoksella saatua. Rahanpesun esirikoksina ovat Suomessa voineet olla vuodesta 1994 alkaen kaikki rikokset.²⁷

Rahanpesurikoksen esirikos voi olla myös vieraassa valtiossa tehty rikos. Jotta teko täyttäisi Suomessa rikoslain 32 luvun 6 §:n tunnusmerkistön, esirikoksen tulee olla rangaistava rikoksena sekä Suomessa että vieraassa valtiossa, koska teko kohdistuu rikoksen tuottamaan hyötyyn.²⁸

Suomessa oikeuskäytännössä ei ole vielä jouduttu arvioimaan sitä, millainen selvitys vieraassa valtiossa tapahtuneesta rikoksesta riittää, jotta siitä saatuun hyötyyn ryhtyminen olisi Suomessa rangaistavaa. Lähtökohtana voitaneen pitää sitä, että asiassa tulee olla ainakin todennäköisiä syitä epäillä, että esirikos on tapahtunut.

²⁷ Helsingin HO on 29.5.2006 antamassaan tuomiossa nro 1580 kuitenkin katsonut, että ennen 1.4.2003 voimassa ollut rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin sanamuoto ”rikoksella hankittu omaisuus” ei kata verorikoksia ja velallisen rikoksia, joissa omaisuus on voitu hankkia laillisesti. Hovioikeuden kannan mukaan säännös on saanut sen esitöistä ilmeneviä oikeuspoliittisia tavoitteita suppeamman sanamuodon, joten lain sanamuodon rajat ylittävää syytäjän esittämää tulkintaa verorikoksesta rahanpesun esirikoksena ei voitu hyväksyä. Hovioikeuden tulkintaan voidaan kohdistaa kritiikkiä, koska veropetoksella saatu varojen säästö vastannee tavanomaisessa kielentulokinnassa rikoksella hankittua omaisuutta.

²⁸ Heikinheimo 1999, s. 89–94, Huhtamäki 2000a, s. 175–177, HE 180/1992 vp, s. 18.

Helsingin käräjäoikeus on 2.12.1998 antamassaan tuomiossa (R96/858) joutunut alustavasti pohtimaan asiaa. Tuolloin väitetyn rahanpesun esirikos oli Venäjällä tehty petos, josta selvityksenä oli lainvoimaa vailla oleva Karjalan tasavallan korkeimman oikeuden päätös. Syyte hylättiin, koska käräjäoikeus katsoi jääneen näyttämättä, että omaisuuden hankinnat Suomessa olisi tehty Venäjällä rikoksella saaduilla varoilla, koska vastaajalla oli tähän tarkoitukseen myös laillisia varoja.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty ennen 1.4.2003 voimaan tullutta lainmuutosta erilaisia näkemyksiä siitä, mitkä kaikki rikokset voivat olla rahanpesun esirikoksia. Rahanpesun esirikosten piirin rajaamista vain tiettyihin vakaviin tekoihin on pidetty kestävämmänä, koska vain tietyillä rikoksilla hankitun omaisuuden ”pesemisen” kriminalisointia on katsottu olevan mahdollista perustella. Käytännössä esimerkiksi laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä tarkoitettujen ilmoitusvelvollisten olisi mahdollista erottaa rahanpesurikosten soveltamisalassa olevista rikoksista saatu hyöty muista sen soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä rikoksista saadusta hyödystä.²⁹

Uusia 1.4.2003 voimaan tulleita rahanpesusäännöksiä koskevassa hallituksen esityksessä korostetaan sitä, että rahanpesun kohteena voi olla millä hyvänsä rikoksella saatu omaisuus. Riittävää on, että varallisuuden määrä on rikoksen ansiosta suurempi kuin ilman sitä. Myös verorikokset (veropetos, verorikkomus) kuuluvat aikaisempaa selkeämmin säännöksen soveltamisalaan, kun säännöksen sanamuotoa muutettiin siten, että rikoksen kohteena voi olla myös rikoksen tuottama hyöty. Hallituksen esityksessä todetaan nimenomaisesti, että sekä veropetos että verorikkomus voivat olla rahanpesun esirikoksia.³⁰

Rahanpesusäännöksiä uudistettaessa muutettiin myös rikoslain 32 luvun 1 § 1 momentissa säädettyä kätkemisrikoksen tunnusmerkistöä siten, että sen esirikosten alaa supistettiin ja säännökseen lisättiin toissijaisuuslauseke. Muutoksen jälkeen säännöstä sovelletaan varkaudella, kavalluksella, ryöstöllä, kiristyksellä, petoksella, kiskonnalla ja maksuvälinepetoksella saatua omaisuuteen ryhtymiseen, ellei teko ole rangaistava rahanpesuna. Kätkemisrikoksen ja rahanpesun tunnusmerkistöt ovat siten osittain päällekkäiset silloin, kun esirikoksen jälkeiset peittämistoimet kohdistuvat näillä rikoksilla saatua omaisuuteen. Rahanpesussa soveltamiskynnys voi kuitenkin olla korkeammalla kuin kätkemisrikoksessa, koska esimerkiksi aktiivista toiminta-

²⁹ Heikinheimo 1999, s. 84–85.

³⁰ HE 53/2002 vp, s. 35.

taa edellyttävän uuden rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 kohdan täytyminen vaatii korotettua tahallisuutta eli peittämis- tai häivyttämistarkoitusta. Lisäksi kätkemisrikos voi kohdistua vain rikoksella saatuun omaisuuteen, ei sen surrogaattiin kuten rahanpesussa. Kätkemisrikoksen esirikoksen tulee myös olla selvitetty siten, että sen voidaan todeta soveltuvan kätkemisrikoksen esirikokseksi.³¹ Kätkijän tulee myös olla yleisellä tasolla tietoinen siitä, että varat on saatu jollakin säännöksessä mainitulla rikoksella. Rahanpesusäännös on yleissäännös, jota sovelletaan kaikkiin rikoksiin eikä tarkkaa tietoa varojen alkuperästä edellytetä.³² Jos teko kuitenkin täyttää molemmat tunnusmerkistöt, sovellettavaksi tulee rahanpesusäännös.

5 RAHANPESUN TUNNUSMERKISTÖ

5.1 Tekijä

Rahanpesuun voi syyllistyä kuka tahansa, joka säännöksessä tarkoitettu tavoin ryhtyy rikoksella saatuun hyötyyn. Rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännös rajaa kuitenkin tekijäpiiristä esirikoksen tekijän ja kaikki esirikokseen osalliset. Rahanpesusäännöstä ei sovelleta myöskään rikosentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikosentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta.

Rahanpesurikoksen tunnusmerkistö täyttyy ainoastaan, jos rikoksella saattua omaisuutta vastaanotetaan, kätketään tai siirretään esirikokseen kuulumattomalla toimella. Oikeuskäytännössä teko on katsottu rahanpesuksi, kun kotona vielä asuva poika oli vastaanottanut lähes vastikkeetta isältään kahden miljoonan markan arvoisen rakennuksen olematta kuitenkaan osallisena isän syyksi luettuihin törkeään veropetokseen, veropetokseen ja törkeään velallisen epärehellisyyteen, joista saaduilla varoilla omaisuus oli hankittu.³³

³¹ Ks. KKO 2004:24, jossa katsottiin, että vaikka kätkemisrikos edellyttää yhteyttä esirikokseen, ei kuitenkaan ehdottomasti vaadita, että omaisuuden oikea omistaja ja esirikoksen tekijä olisi tiedossa tai että esirikoksen täsmällinen ajankohta olisi selvitetty. Esirikoksen tapahtuminen ja laji tulee kuitenkin näyttää siten, että kokonaisuutena arvostellen selvästi suljetaan pois se mahdollisuus, että omaisuus olisi joutunut pois oikealta omistajaltaan muutoin kuin rikoslain 32 luvun 1 §:ssä tarkoitettulla esirikoksella.

³² Majanen 2002, s. 1087.

³³ Turun HO 30.3.2001 R00/933.

Rikoksenteijän kanssa yhteistaloudessa asuvat ovat rangaistusvastuusta vapaita ainoastaan silloin, kun he käyttävät rikoksenteijän rikoksella saaduilla varoilla yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta. Arviointi tehdään sen perusteella, mikä on tavanomaista juuri kyseessä olevassa taloudellisessa asemassa olevassa yhteistaloudessa. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäänevät kuitenkin esimerkiksi varakkaassakin taloudessa tehdyt asunto-osake-, kiinteistö- ja taidekaupat, koska yhteistalouden tavanomaisena toimintana ei voitane pitää sijoitustoimintaan rinnastettavaa toimintaa. Myös varojen hävittämiseen rinnastettava perusteeton kuluttaminen lienee rajoitussäännöksen soveltamisalan ulkopuolella. Oikeuskäytännössä aviomiehen on katsottu syyllistyneen rahanpesuun, kun hän on käyttänyt vaimonsa kavaltamia rahoja ajoneuvon osamaksuihin. Koska osamaksut olivat perheen tulotasoon nähden huomattavia, niitä ei pidetty perheen tavanomaisia tarpeita varten hankittuna omaisuutena.³⁴

Yhteistaloudessa tehtävien arvokkaiden hankintojen osalta ongelmia voi aiheuttaa laillisesti ja laittomasti saadun varallisuuden erottaminen toisistaan. Tällaisia tilanteita saattaa syntyä silloin, kun rahanpesun esirikoksena on jokin talousrikos. Jos yhteistaloudessa on niin paljon varoja, että tehdyt hankinnat on ollut mahdollista rahoittaa myös laillisilla varoilla, syyttäjällä on näyttötaakka siitä, että hankintoihin on ainakin osaksi käytetty laittomia varoja. Oikeuskäytännössä syyte rahanpesusta on esimerkiksi vaimon osalta hylätty, kun vaimo on myynyt arvokkaan asunnon ja veneen sekä siirtänyt niistä saadut varat ulkomaille samaan aikaan, kun hänen puolisonsa on ollut syytteessä petosrikoksista, joista saaduilla varoilla omaisuus on epäilty hankituksi. Alioikeus on katsonut, että on jäänyt luotettavasti selvittämättä, että omaisuus olisi alun perin hankittu rikoksella saaduilla varoilla. Vastaaja on väittänyt omaisuuden hankinnan rahoitetun perheen laillisilla varoilla.³⁵ Näytöksi varojen laillisesta alkuperästä ei tulisi hyväksyä pelkkää vastaajan puolesta tehtyä väitettä, vaan vastaajankin tulisi uskottavasti selvittää laillisten varojen alkuperä ja määrä, jos syyttäjä on selvittänyt laittomien varojen määrän ja lähteen.

Oikeuskäytännössä yhteistaloudessa asuvia on varsinkin huumausainerikoksen ollessa esirikoksena tuomittu usein rahanpesusta, kun he ovat sallineet rikoksesta saadun hyödyn siirtämisen pankkitililleen, vastaanottaneet rikoksella saatua omaisuutta tai varoja ja välittäneet ne edelleen, kätkenneet

³⁴ Vantaan KO 18.4.2002 R 02/107.

³⁵ Helsingin KO 2.12.1998 R 96/858.

varoja fyysisesti, maksaneet vastaanottamallaan rikoksella saaduilla varoilla oman liiketoimintansa kuluja tai hankkineet niillä rikosentekijän välikätenä erilaista omaisuutta omiin nimiinsä, mutta tosiasiallisesti rikosentekijän omistukseen.

Eräässä tapauksessa puoliso on tuomittu rahanpesusta myös, kun hän on ottanut kuukausittain vastaan pankkitililleen miehensä luovuttamia varoja yhteensä 320 000 markkaa tietoisena siitä, että aviomiehen harjoittaman elinkeinotoiminnan lopettamisesta on jäänyt yli miljoonan markan verovelat. Aviomies on asiassa tuomittu törkeästä velallisen epärehellisyydestä ja aviovaimo kätkemisrikoksesta, koska perheen kokonaistulot huomioon ottaen tilisiirroissa ei ole voinut olla kyse rikoslain 32 luvun 6 §:ssä (24.8.1990/769) tarkoitettujen yhteistalouden tavanomaisten tarpeiden tyydyttämisestä.³⁶

Rahanpesusäännöksen soveltaminen on mahdollista, vaikka esirikoksesta ei ole tuomittu ketään, esirikoksen tekijää ei tiedetä, esirikoksen syyte oikeus on vanhentunut tai esirikoksen tekijä on jätetty syyttämättä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 ja 8 §:ssä säädettyllä ns. seuraamusluonteisella päätöksellä. Selvitys esirikoksen tapahtumisesta ja taloudellisen hyödyn saamisesta tulee kuitenkin olla.³⁷ Edellä kerrotuista syistä rajoitussäännöksen piiriin kuuluvien esirikokseen osallistuneiden henkilöiden piiriä saattaa olla vaikeaa varsinkin talousrikosten yhteydessä määritellä, jos esitutkintaa ei esirikoksen osalta suoriteta siinä laajuudessa kuin se muutoin tehtäisiin.

Rikoslain 32 luvun 9 §:ssä säädetyn tuottamuksellisen rahanpesun soveltamisalasta on hallituksen esityksessä³⁸ nimenomaisesti rajattu pois oikeudenkäyntiavustaja tai -edustaja, joka avustaa rikosasiassa syytettyä ja vastaanottaa syytetyltä palkkion avustustehtävästään. Perusteena on päämiehen ja oikeudenkäyntiavustajan luottamussuhde. Vaikka esitöissä mainitaan vain rikosasiassa avustaminen, rajaus koskenee myös siviili- ja hakemusasiassa päämiestään oikeudenkäynnissä avustavaa, koska luottamussuhde suojaa myös näitä suhteita.

Hallituksen esityksessä todetaan oikeudenkäyntiavustajan olevan esimerkki soveltamisalasta rajatuista henkilöistä. Esityksestä ei ilmene, koskeeko rajaus tosiasiasa myös muita henkilöryhmiä vai ei. Rajaus koskee kuitenkin

³⁶ Tampereen KO 24.8.2000 R 99/3480.

³⁷ HE 53/2002 vp, s. 36.

³⁸ HE 53/2002 vp, s. 38.

vain tuottamuksellista rahanpesua, joten myös oikeudenkäyntiavustaja voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen tahallisesta rahanpesurikoksesta. Euroopan neuvoston konfiskaatiosopimuksen valmisteluasiakirjat rajaavat kuitenkin rahanpesun soveltamisalan ulkopuolelle palkkion vastaanottamisen oikeudellisen avun tarjoamisesta.³⁹ Oikeuskäytäntö osoittaa myöhemmin, mikä merkitys on annettava sille, että oikeudenkäyntiavustajia koskeva rajausta ilmenee ainoastaan hallituksen esityksestä, ei itse rangaistussäännöksestä.

5.2 Tekotavat ja tahallisuus

Rikoslain 32 luvun 6 §:n mukaan, joka tuli voimaan 1.4.2003, rahanpesun tekotapoja säännöksen 1 kohdassa ovat rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn tai näiden tilalle tulleen omaisuuden vastaanottaminen, käyttäminen, muuntaminen, luovuttaminen, siirtäminen tai välittäminen sekä 2 kohdan mukaan rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn tai näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvien määräystoimien tai oikeuksien peittäminen tai häivyttäminen tai siinä avustaminen.

Ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuihin tekoihin täytyy ryhtyä tarkoituksin peittää tai häivyttää hyödyn tai omaisuuden laiton alkuperä tai tarkoituksin avustaa rikoksentekeijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Teolle asetetaan näin ollen korotettu tahallisuusvaatimus. Jos tekijän säännöksessä edellytettyä tarkoitusta ei kyetä näyttämään, tunnusmerkistö ei täyty. Tapaukseen voi kuitenkin tällöin tulla sovellettavaksi kätkemisrikoksen tunnusmerkistö. Tekijän tarkoitus päätellään lähinnä teon ulkoisista olosuhteista samoin kuin muidenkin talousrikosten osalta.

Teon täytyminen edellyttää 1 kohdan osalta myös tekijältä aktiivista toimintaa ja pestävään omaisuuteen ryhtymistä.

Toisessa kohdassa kuvattuihin peittämis- ja häivyttämistoimiin voi syyllistyä myös ilman, että tekijä ryhtyy pestävään omaisuuteen. Riittävää on, että peittäminen tai häivyttäminen on johtunut pesijän toimista. Tekotapaan ei ole liitetty myöskään korotettua tahallisuusvaatimusta.

Molemmissa kohdissa tekijän tulee tietää toimenpiteiden kohteena olevan omaisuuden olevan rikoksella saatua, mutta yksilöityä rikosta tai sen lajia ei tarvitse tietää.

³⁹ Heikinheimo 1999, s. 108.

Rahanpesurikoksen tunnusmerkistö täyttyy varsin aikaisessa vaiheessa. Esimerkiksi 1 kohdan mukainen rikoksella saadun hyödyn vastaanottaminen tunnusmerkistön edellyttämässä tarkoituksessa riittää jo tunnusmerkistön täyttymiseen, vaikka peittäminen tai häivyttäminen ei onnistuisikaan. Rahanpesurikoksen yritykselle ei näin jää paljonkaan soveltamisalaa, ja se on säädetty rangaistavaksi lähinnä yhteisösopimuksen toisen pöytäkirjan⁴⁰ vaatimusten täyttämiseksi.⁴¹ Kohdassa 2 tarkoitettu teko täyttää tunnusmerkistön vasta, kun peittäminen tai häivyttäminen on onnistunut. Korotettu tahallisuusvaatimus on liitetty ainoastaan kohdan 1 mukaisiin tekoihin, koska sen täyttymisajankohta on kohdassa 2 tarkoitettua tekoa aikaisempi.⁴²

Käytännössä rahaa voidaan pestä mitä moninaisimmin tavoin. Rahanpesumahdollisuudet myös lisääntyvät jatkuvasti, kun EU:n alueella pääomat liikkuvat vapaasti ja kansainvälinen maksuliikenne muuttuu teknisen kehityksen seurauksena yhä sähköisemmäksi. Perinteisesti rikoksella saatuja varoja on siirretty säilytettäväksi lähipiirin haltuun tai käytetty pankkijärjestelmän suomia rahansiirto- tai säilytys- mahdollisuuksia. Rikollista rahaa pestään myös valuutanvaihtoliikkeissä, kiinteistökaupassa, kasinoilla tai jalokivi-, jalometalli- ja taidekaupassa. Kehittyneempiä tapoja ovat asianajajien asiakasvaraintilien, arvopaperivälittäjien palvelujen ja offshore trustien käyttö. Myös Suomessa käytetään nykyisin kehitysmaissa tuttuja luottamukseen perustuvia ns. maanalaisia pankkeja (havala banking), joissa varoja ei siirretä maasta toiseen, vaikka niitä vastaavasta arvosta valuuttaa voidaankin nostaa sovitussa toisessa valtiossa. Lisäksi yrityksiä voidaan perustaa ”kulliseksi” rahanpesua varten. Yritys voi avata pankkitilejä, ottaa vakuutuksia ja esimerkiksi vääriä kirjanpitoa hyväksi käyttäen tuottaa voittoa hallinnoijilleen. Lailliselta vaikuttavasta liiketoiminnasta saatu, verotettu tulo saattaa näyttää hyvinkin puhtaalta rahalta. Tällaisesta toiminnastahan rahanpesu on alun perin nimensäkin saanut.

Käytännössä esimerkiksi verorikosten kohdalla ongelmallista voi olla se, että esirikoksen tulee olla täytynyt ennen kuin rahanpesurikos voi kohdistua rikoksen tuottamaan hyötyyn. Tällöin tulee ottaa huomioon, että verope- toksen tunnusmerkistö täyttyy eri verolajien osalta eri aikaan ja varsinkin verorikkomuksen muodostava jatkuva rikos voi käsittää kymmeniä eri ai-

⁴⁰ Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liit- tyvä toinen pöytäkirja.

⁴¹ HE 53/2002 vp, s. 20 ja 35–36.

⁴² Ks. Heikinheimo 1999, s. 118–124, Neira – Perämäa – Vasara 2003, s. 16–26.

kaan täyttyviä osatekoja. Lisäksi verorikkomukseen ei voi syllistyä maksu-
kyvyttöni tai ilman hyötymistarkoitusta toimiva.

Rahanpesu voinee kohdistua vain varoihin, jotka ovat olleet tekijän hal-
lussa esirikoksen täytyessä tai heti sen jälkeen. Vero voidaan määrätä varat-
tomalle verovelvolliselle, mutta verorikos ei tuottane rikoslain 32 luvun 6
§:ssä tarkoitettua rahanpesun kohteeksi määriteltävää hyötyä, jos verovel-
vollinen on esirikoksen täytyessä varaton. Verovelvollisen taloudelliset on-
gelmat voivat johtua liiketoiminnan kannattamattomuudesta, mutta myös
esimerkiksi velallisen epärehellisyyden tunnusmerkistön täyttävästä menet-
telystä. Oikeuskäytäntö ratkaisee aikanaan, pitääkö verovelvollisella olla
varallisuutta esirikoksen täytyessä vai voidaanko rikoksen tuottamana hyö-
tyä ja rahanpesun kohteena pitää myös myöhemmin hankittua omaisuutta.

Rahanpesu on tekorikos, jonka tunnusmerkistötekijöihin sovelletaan läh-
tökohtaisesti olosuhdetahallisuutta. Tämä koskee myös vaatimusta siitä, että
tekijä on tietoinen rahanpesun kohteena olevan omaisuuden alkuperästä.⁴³
Tekijän tulee tietää, että rahanpesun kohteena oleva omaisuus on hankittu
rikoksella, mutta tietoisuutta rikoksen lajista, tekijästä tai tekoajasta ei edel-
lytetä.⁴⁴ Tekijän tarkoitus peittää tai häivyttää kohteen alkuperä tai avustaa
esirikoksen tekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset edellyt-
tää korotettua tahallisuutta.⁴⁵ Kyseessä on rikoslain 36 luvun 1 §:ssä sääde-
tyssä petoksen tunnusmerkistössä olevaan erehdyttämistarkoitukseen ja ri-
koslain 29 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa veropetoksessa olevaan veron välttä-
mistarkoitukseen verrattava tunnusmerkki. Korotetun tahallisuuden täyty-
minen pääteltäneen rahanpesussa objektiivisesti tekijän suorittamien toimien
ja teko-olosuhteiden perusteella.

Talousrikosten ollessa rahanpesun esirikoksina rikoksen tuottaman hyö-
dyn alkuperän peittäminen tapahtunee usein samankaltaisin täytäntöönpa-
notoimin kuin muidenkin rikosten osalta. Pääsääntöisesti rahanpesuun on
tarvetta ryhtyä vain silloin, kun esirikoksella saatu taloudellinen hyöty on
huomattava. Talousrikoksen tunnusmerkistön täyttävillä järjestelyillä tai toi-

⁴³ Näin myös Heikinheimo 1999, s. 106–107. Rikoslain yleisten oppien uudistuksen yhtey-
dessä 1.1.2004 voimaan tulleeseen rikoslain 3 luvun 6 §:n otettiin määritelmä tahallisuudes-
ta, joka perustuu todennäköisyystahallisuudelle ja koskee teolla aiheutettuja seurauksia. Yleis-
ten oppien uudistusta koskevassa lakivaliokunnan mietinnössä 28/2002 vp s. 10 todetaan,
että muut tunnusmerkistötekijät jäävät arvioitaviksi olosuhdetahallisuuden perusteella.

⁴⁴ Ks. myös KKO 2004:24 ja KKO 2001:97, joissa kätkemisrikoksen ja laittomaan tuontita-
varaan ryhtymisen osalta on tultu samaan lopputulokseen.

⁴⁵ Koponen 2004, s. 232–233.

mille on tyypillistä, että niistä saatu taloudellinen hyöty on usein verrannollinen suoraan tekojen suunnitelmallisuuteen. Esimerkiksi suunnitelmallisen veropetoksen tekemiseen voi osallistua useita henkilöitä; verovelvollisen edustajat, kirjanpitäjä, tilintarkastaja, verokonsultti, rahoituslaitoksen edustaja, lakimies, muut verovelvolliset kuten kuitinkirjoittajat jne. Esitutkinnaassa saatavasta selvityksestä riippuu, mikä näiden henkilöiden asema rikosprosessissa lopulta on.

Oikeudenkäyntiavustajien ja muiden lakimiesten sekä kirjanpitäjien, tilintarkastajien ja verokonsulttien asema rahanpesijöinä tai esirikokseen osallisina saattaa tulla muita rikoksia useammin arvioitavaksi talousrikosten yhteydessä, koska niiden tekemiseen ainakin törkeiden tekemuotojen osalta tarvitaan usein sellaista ammattiosaamista, mitä juuri näillä ammattiryhmillä on. Esimerkiksi lakimiehet tarjoavat nykyisin myös usein asiakkailleen oikeudenkäynnissä avustamisen lisäksi rahoituspalveluja ja muita niihin läheisesti liittyviä palveluita. Tällaiset palvelut, joihin kuuluu esimerkiksi yhtiöiden perustaminen sekä kotimaassa että ns. veroparatiisivaltioissa, pankkitilien avaaminen vahvan pankkisalaisuuden maissa, varojen siirtäminen eri tavoin eri oikeushenkilöiden välillä kotimaassa ja ulkomailla tai verotukseen liittyvä neuvonta, ovat varsin herkkiä rahanpesulle.

Rahanpesudirektiivin laajennuksen yhteydessä rahoituspalveluita tarjoavia oikeudenkäyntiavustajia ei haluttu asettaa parempaan kilpailuasemaan kuin muita vastaavia palveluja tarjoavia. Tämän vuoksi 1.6.2003 voimaan tulleessa laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta (365/2003) ilmoitusvelvollisten piiriä laajennettiin lain 3 §:ssä niin, että lakimiesten, kirjanpitäjien ja tilintarkastajien lisäksi myös rahoituspalveluita tarjoavat oikeudellisissa asioissa avustavat kuuluvat siihen.⁴⁶ Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien- ja oikeuksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta ja Suomen eduskunnan lakivaliokunta ovat todenneet, että säännöksessä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus ei aseta luottamuksellista oikeudenhoitoa vaaraan.⁴⁷

Tämän vuoksi ainakaan rahanpesurikoksiin liittyen rikosentekijää epäillyn rikoksen tekoaikaan rahanpesudirektiivissä luetelluissa asioissa neuvo-

⁴⁶ Neuvoston ns. kolmannessa rahanpesudirektiivissä, joka on annettu 26.10.2005 (2005/60/EY), rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoitukseen ja jota ei vielä ole implementoitu kansalliseen lainsäädäntöömme, ilmoitusvelvollisten piiriä laajennetaan edelleen, esimerkiksi ns. veroparatiisiyhtiökauppiaisiin.

⁴⁷ Liukku – Vasara 2000, s. 640–642.

neen tai avustaneen ei pitäisi voida enää vedota epäiltyinä tai todistajana kuul- taessa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n. Vaikeaa on muidenkaan ri- kosten osalta perustella sitä, miksi luottamuksellinen oikeudenhoito vaaran- tuisi, kun rahoituspalveluita ja niihin läheisesti liittyviä palveluita tarjoavat lakimiehet joutuisivat selvittämään tutkittavassa asiassa omat tai päämie- hensä ko. palveluihin liittyvät toimet. Näinhän joutuvat tekemään muutkin samoja palveluja tarjoavat elinkeinonharjoittajat. Lakimies, joka haluaa tur- vata asiakassuhteidensa luottamuksellisuuden, rajaa toimintansa oikeuden- käynneissä avustamiseen ja päämiehensä menettelyjen lainmukaisuuden ar- vioimiseen.⁴⁸

Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 16a §:ssä (365/ 2003) on säädetty rahanpesun ilmoitusrikkomuksena rangaistavaksi ilmoi- tusvelvollisuuden laiminlyöminen, vastoin säädettyä kieltoa tapahtuva ra- hanpesuilmoituksen tekemisen paljastaminen ja sellainen huolellisuusvel- vollisuuden rikkominen, jonka seurauksena ilmoitusvelvollisuuden olemas- saolo jää havaitsematta. Ilmoitusvelvollisuus syntyy hyvinkin vähäisen epäi- lyn perusteella. Ilmoituskynnyksen on katsottu ylittyneen jo, kun ilmoitus- velvollinen on havainnut tavallisuudesta poikkeavia seikkoja, joita asiakas ei ole halukas tai kykenevä uskottavasti selvittämään.⁴⁹

Millaisten seikkojen perusteella ilmoitusvelvollisen voitaisiin arvioida syyllistyneen tahallaan tai tuottamuksesta rahanpesurikokseen? Lähtökoh- tana voitaneen pitää sitä, että ilmoitusvelvollisten tulee pyrkiä selvittämään asiakkaaltaan epätavanomaisten seikkojen perusteet, lähinnä disponoinnin kohteena olevien varojen alkuperä. Jos asiakas ei anna ulkopuolisen arvion mukaan uskottavaa ja luotettavaa selvitystä siitä ja olosuhteista on päätel- tävissä, että toimien tarkoitus ei voi olla juurikaan muu kuin omaisuuden alkuperän peittäminen tai rikoksesta seuraavien oikeudellisten seuraamus- ten välttäminen, selvityksen siitä, ettei ilmoitusvelvollinen ymmärtänyt tai etteikö hänen olisi pitänyt ymmärtää toimien rikollista motiivia, tulisi olla vakuuttava. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöminen ja omaisuuden alkupe- rän selvittämättä jättäminen tulisi katsoa syyllisyyttä tukevaksi näytöksi. Asianajajien osalta on muistettava, että he voivat ja heillä on velvollisuuskin kieltäytyä sellaisista toimeksiannoista, joiden perustetta he epäilevät lain- vastaiseksi.⁵⁰

⁴⁸ Huhtamäki 2000a, s.105 ja Huhtamäki 2000, s. 500.

⁴⁹ Liukku – Vasara 2000, s. 640.

⁵⁰ Ks. Ylöstalo – Tarkka 1998, s. 185–193, Ylänkö 1985, s. 107, Peltonen 2000, s. 578–592.

Oikeuskäytännössä oikeudenkäyntiavustaja on tuomittu rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesta tahallisesta kätkemisrikoksesta (rahanpesu), kun hän on auttanut huumausainerikoksella saadun omaisuuden sijainnin peittämisessä välittämällä esitutkinnan aikana vapautensa menettäneenä olleen rikoksesta epäillyn päämiehensä omaisuuden hävittämistä koskevan viestin tämän entiselle aviopuolisolle. Entinen puoliso on tuomittu törkeästä kätkemisrikoksesta ja avustaja avunannosta siihen. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen katsoen, ettei avustaja ollut puuttunut itse siirrettävään omaisuuteen tai suorittanut muitakaan rahanpesuna rangaistavaksi säädettyjä toimia. Hovioikeus katsoi avustajan edistäneen tahallaan päämiehensä entisen puolison rikosta.⁵¹

Tahallisuusvaatimus ei toisessa ratkaisussa ole täyttynyt, kun oikeudenkäyntiavustaja on kirjoittanut kielitaidottoman, vapautensa menettäneenä olleen päämiehensä puolesta valtakirjan omaisuuden myymistä varten ja päämiehen vaimo oli omaisuuden myytyään siirtänyt näin saadut varat ulkomaiselle pankkitilille. Koska asiassa ei ollut näytetty avustajan ryhtyneen menettelyyn peittämis- tai häivyttämistarkoituksessa, ei korotettu tahallisuusvaatimus täyttynyt.⁵² Tilanne olisi saattanut olla toinen, jos menettelyä olisi arvioitu rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella, jolloin ehdollinen tahallisuus olisi riittänyt.

Mitä lähempänä rahanpesijä on joko esirikosentekijää tai esirikosta, sitä varmemmin hän on mieltänyt disponoinnin kohteena olevan omaisuuden rikollisen alkuperän. Oikeuskäytännössä suuri osa rahanpesun tunnusmerkistön täyttävästä kätkemisrikoksesta tuomituista onkin ollut esirikoksen tekijän läheisiä. Samassa asemassa ovat myös ne henkilöt ja ammattiryhmät, joiden harjoittama toiminta on erityisen herkkää rahanpesemiselle kuten rahoituspalvelut, sijoitustoiminta, kiinteistökauppa, autokauppa, arvometallien tai taulujen kauppa ja välitys sekä veroparatiiseihin rekisteröityjen yhtiöiden myyminen ja välittäminen.

Tahallisuus on pääteltävissä teon olosuhteista kuten pesijän tietoisuudesta esirikoksen tekijän henkilökohtaisista varallisuusoloista, elämäntavasta tai rikostaustasta ja pesijän omien toimien epätavanomaisuudesta.⁵³ Oikeuskäy-

⁵¹ Helsingin HO 27.4.1995 R 95/67. Uuden rikoslain 32 luvun 6 §:n perusteella vastaavasti menettelevä avustaja saattaisi tulla tuomituksi tekijänä rahanpesurikoksesta, koska hän on avustanut rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset.

⁵² Helsingin KO 2.12.1998 nro 6766.

⁵³ Neira – Perämaa – Vasara – Anttikoski 2/2004, s. 19–31.

tännössä⁵⁴ on eräässä tapauksessa katsottu silloisen rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen kätkemisrikoksen (rahanpesu) tunnusmerkistön edellyttämän tahallisuusvaatimuksen täytyneen, kun esirikokseen (veropetos) ja rahanpesuun syylistyneet eivät olleet kyenneet uskottavasti selvittämään, mikä on ollut liiketaloudellisesti tai muutoin hyväksyttävä peruste varojen siirtämiselle pesijän pankkitilille. Ratkaisevana on pidetty sitä, että siirto on toteutettu, kun esirikoksen esitutkinta on alkanut.

6 TUOTTAMUKSELLINEN RAHANPESU

Tuottamuksellinen rahanpesu säädettiin rangaistavaksi vasta 1.4.2003 voimaan tullessa rikoslain 32 luvun 9 §:ssä. Näytön hankkiminen siitä, että epäilty on tahallisuuden edellyttämin tavoin tiennyt pestävät varat hankituiksi rikoksella, on ollut vaikeaa. Tämä on oikeuskäytännössä johtanut syyteiden hylkäämiseen, mitä on pidetty ongelmallisena.⁵⁵

Tuottamuksellinen rahanpesukriminalisointi voi käytännössä osoittautua hyvinkin tehokkaaksi rahanpesua ennaltaestäväksi säännökseksi, jos sen soveltamisessa noudatetaan hallituksen esityksestä ilmeneviä periaatteita. Säännöksen esitöiden mukaan tuottamukselliseen rahanpesuun voisi syyllistyä se, joka ryhtyy törkeästä huolimattomuudesta 6 §:ssä kuvattuihin toimiin, vaikka hänellä on omaisuuden vastaanottamiseen liittyvien poikkeuksellisten olosuhteiden takia painava syy suhtautua varojen alkuperään epäillen.⁵⁶

Lakimiehillä, veroparatiisiyhtiöitä myyvien yhtiöiden edustajilla ja rahotuspalveluita tarjoavilla on esimerkiksi painava syy epäillä omaisuuden alkuperää, jos asiakas haluaa nimenomaan ryhtyä järjestelyyn, jonka seurauksena varojen oikea omistaja salataan. On vaikeaa osoittaa liiketaloudellista perustetta sille, miksi laillisesti hankittuja varoja olisi tarpeen sijoittaa esimerkiksi veroparatiisiin rekisteröidyn trustin nimiin, jonka johtajaksi rekisteriin merkitään kanaalisaarilta kotoisin oleva lammaspaimen. Jo ulkoisista olosuhteista voidaan päätellä järjestelyn tarkoituksen olevan peitellä varojen alkuperää ja oikeaa omistajaa. Samaa päättelyä ulkoisista olosuhteista ei voida

⁵⁴ Helsingin HO 21.12.2000 R 99/373.

⁵⁵ HE 53/2002 vp, s. 21.

⁵⁶ HE 53/2002 vp, s. 37.

tehdä esimerkiksi vahvan pankkisalaisuuden maahan omalla nimellä avattavasta pankkitilistä. Asiakas ei tällöin välttämättä kätke rikoksella saatuja varoja. Tarkoituksena voi olla esimerkiksi myöhemmin sijoittaa varoja hallintarekisterin kautta suomalaisiin osakkeisiin. Mikäli sijoitustoiminnasta saadut pääomatulot salataan myöhemmin verotuksessa, toteutuu veropetos vasta tässä vaiheessa. Tällöin tilin avaamisvaiheessa ei rahanpesun tunnusmerkistö voi täytyä, mutta myöhemmin arvopaperivälittäjän edustaja, jolla on painava syy epäillä asiakkaan ko. menettellyllään syyllistyneen veropetokseen, voinee syyllistyä ainakin tuottamukselliseen rahanpesuun välittäessään asiakkaalle veron määrää vastaavasta arvosta uusia arvopapereita. Tällaisessa tilanteessa saattaisi tulla sovellettavaksi myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva säännös.

Mitä kokeneemmasta ja ammattitaitoisemmasta lakimiehestä, konsultista tai muusta ammattilaisesta on kysymys, sitä matalammalla pitäisi olla kynnyn, jonka jälkeen on painava syy epäillä olosuhteiden poikkeuksellisuuden takia liiketoiminnassa epätavallisten järjestelyiden perusteena olevan rahanpesun. Toimeksiantajalta tai päämieheltä on aina mahdollista tiedustella poikkeuksellisen oikeustoimen perustetta eikä epäuskottavaan selitykseen ole lakimiehelläkään lupa uskoa. Vastuusta tulisi voida vapautua vain, jos saadun selvityksen mukaan oikeustoimella on myös ulkopuolisen arvion mukaan luotettava ja uskottavana pidettävä peruste. Lailliset oikeustoimet ja niiden peruste on aina helppo selvittää, pelkän väitteen niistä ei tulisi riittää.

Myös hallituksen esityksen mukaan tuottamusarvioinnissa tulisi huomiota kiinnittää rahanpesijän mahdollisuuksiin selvittää rahojen alkuperä. Lisäksi laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä mainittujen ilmoitusvelvollisten selonottovelvollisuuden todetaan jo lain nojalla olevan muita korkeammalla tasolla. Kun ilmoitusvelvollinen laiminlyö selvittää liiketoimen perusteet, tekoa joudutaan esityksen mukaan arvioimaan myös tahallisuuden osalta. Ilmoitusvelvolliset olisivat kuitenkin rangaistusvastuusta vapaat, jos he täyttävät sekä asiakkaan toimeksiannon että ilmoitusvelvollisuutensa eikä rahanpesuepäily ole vahva. Rahanpesuun ei syyllisty myöskään se ilmoitusvelvollinen, joka toteuttaa epäilyttävän liiketoimen saattaakseen sen rahanpesun selvittelykeskuksen tietoon.⁵⁷

⁵⁷ HE 53/2002 vp, s. 38.

7 TÖRKEÄ RAHANPESU

Ennen 1.4.2003 voimaan tullutta lainmuutosta, törkeänä kätkemisrikoksena arvioitiin rikoslain 32 luvun 2 §:n (24.8.1990/769) mukaan kätkemisrikos, jonka kohteena oli erittäin arvokas omaisuus ja teko oli myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Uudessa rikoslain 32 luvun 7 §:ssä kvalifiointiperusteisiin on lisätty teon tekeminen erityisen suunnitelmallisesti.

Oikeuskäytännössä erittäin arvokkaana on perinteisessä kätkemisessä pidetty noin 5000 euron arvoista omaisuutta. Hallituksen esityksessä todetaan, että tekoa on edelleen tarkoitus arvioida törkeänä tekemuotona, kun se kohdistuu suureen rikoshyötyyn kokonaisuudessaan. Säännös kattaa kuitenkin myös ne käytännössä ilmenevät tapaukset, joissa erittäin arvokas omaisuus jaetaan useille rahanpesijöille. Yksittäinen rikoksentekijä voisi näissä tilanteissa syyllistyä törkeään rahanpesuun, vaikka teon kohteena ei enää olisi-kaan erittäin arvokas omaisuus.⁵⁸ Tällainen tekemuoto voisi toteutua, kun esirikoksen tekijä jakaa rikoksella saatua hyötyä useille henkilöille lähipiirissään, jotta he hankkisivat sillä nimiinsä ja näennäiseen omistukseensa omaisuutta, johon rikoksen oikeudellisia seuraamuksia ei voitaisi kohdistaa.

Hallituksen esityksessä todetaan lisäksi, että rahanpesun yhteydessä törkeysarvostelu voi vaihdella myös sillä perusteella, millä rikoksella hyöty on saatu. Esimerkkinä esitetään verorikos, johon liittyen törkeästä rahanpesusta tuomitsemista pidetään harvoin perusteltuna, jos rikoshyöty on saatu perusmuotoisella veropetoksella.⁵⁹ Arvio on hyväksyttävä ainakin, jos esirikoksentekijä on syyllistynyt veropetokseen henkilökohtaisessa verotuksessaan ja rahanpesijöinä ovat hänen lähisukulaisensa. Tällöin esirikosta ja rahanpesua voitaneen pitää yhtä moitittavina tekoina.

Joissakin tapauksissa erityisesti liiketoiminnan yhteydessä tehtyihin verorikoksiin liittyy piirteitä, joiden käsillä ollessa saatettaisiin niihin liittyvää rahanpesemistä pitää jopa moitittavampana tekona kuin esirikosta. Esirikoksella aiheutettu vältetyn veron määrä saattaa jäädä alle oikeuskäytännössä vakiintuneiden rajojen tai voidaan katsoa, ettei rikos tavoitellusta huomattavasta taloudellisesta hyödystä huolimatta ole tekijän syyllisyyteen liittyvien seikkojen vuoksi kokonaisuutena arvostellen törkeä. Tähän hyötyyn kohdistuvat rahanpesutoimet voidaan silti toteuttaa erityisen suunnitelmallisesti ja esimerkiksi monimutkaisin järjestelyin. Erityisesti, jos rahanpeseminen ja

⁵⁸ HE 53/2002 vp, s. 36.

⁵⁹ HE 53/2002 vp, s. 36.

sen toteuttaminen ovat alun perin perustuneet rahanpesijän neuvoihin, rahanpesu olisi arvioitava esirikosta moitittavammaksi teoksi. Tällöin ei liene estettä sille, että rahanpesu katsotaan tehdyksi erityisen suunnitelmallisesti ja kokonaisuutena arvostellen teon olevan törkeä.

Kokonaisarvostelussa teko tulisi katsoa törkeäksi, jos menettely itsessään osoittaa kvalifiointiperusteen tyypillisesti täyttyvän. Kvalifioitua tekomoutoa lievempään arvioimiseen tulisi päätyä yleensä vain silloin, kun on erityisiä lieventäviä vastaseikkoja, joilla on merkitystä tunnusmerkistön täyttymisen osalta.

Oikeuskäytännössä kokonaisarvosteluun vaikuttaneita seikkoja ovat olleet rahanpesutoiminnan jatkuminen pitkään ja sen oleminen tekijän elannon hankkimistapa sekä esirikoksen tekijän ja kätäjän välinen pysyvä sopimus omaisuuden kätkemisestä.⁶⁰ Eräässä tapauksessa tekoa on kokonaisuutena arvostellen pidetty törkeänä, kun rahanpesijä on aikaisemmin syyllistynyt muun omaisuuden osalta törkeän velallisen petoksen avunantoon ja jatkanut rikollista toimintaa syyllistymällä rahanpesuun.⁶¹

Tekoa ei ole pidetty oikeuskäytännössä kokonaisuutena arvostellen törkeänä, kun tekijä on ollut esirikoksen tekijän tytär eikä hän nuoren ikänsä vuoksi ole hovi oikeuden käsityksen mukaan pystynyt harkitsemaan tekonsa seurauksia, kun hän on ottanut vastaan isältään kiinteistön kauppakirjan, johon hänet oli merkitty ostajaksi sekä pankkitililleen rahaa yli 100 000 markkaa.⁶² Toisessa tapauksessa tekoa ei pidetty kokonaisuutena arvostellen törkeänä, vaikka pesijä oli vastaanottanut ainakin 680 000 markan arvoista varoja ja omaisuutta miesystävältään, koska pesijä ei esirikos tekijän ollessa jo vangittuna ollut aktiivisesti siirtänyt varoja itselleen, vaan ainoastaan jatkanut niiden vastaanottamista, vaikka olikin tiennyt ne rikoksella saaduiksi.⁶³

⁶⁰ Helsingin HO 27.4.1995 R 95/67, esirikos huumausainerikos.

⁶¹ Vaasan KO 12.8.1999 R 99/324, esirikos törkeä velallisen petos.

⁶² Helsingin HO 19.9.2001 R 01/1527, esirikos törkeitä huumausainerikoksia ja törkeä velallisen petos.

⁶³ Helsingin KO 18.12.2002 R 02/8374, esirikos törkeä petos, törkeä velallisen epärehellisyys.

8 SALAHANKE TÖRKEÄN RAHANPESUN TEKEMISEKSI

Salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi voidaan tuomita 1.4.2003 voimaan tulleen rikoslain 32 luvun 8 §:n mukaan henkilöt, jotka ovat sopineet keskenään sellaisen rahanpesurikoksen tekemisestä, joka kohdistuu lahjusrikoksella, rikoslain 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa määriteltyyn veroon kohdistuvalla törkeällä veropetoksella tai törkeällä avustuspetoksella saatuun hyötyyn. Säännöksessä mainitut rikokset vastaavat yhteisöpetossopimuksen toisessa pöytäkirjassa tarkoitettujen rahanpesun esirikosten luetteloa.

Veropetoksen ollessa rahanpesun esirikoksena tunnusmerkistö voisi täytyä vain silloin, kun veropetoksella vältetty vero on ollut Euroopan yhteisöjen lukuun kannettava maksu, joka tilitetään Euroopan yhteisöille sisällytettäväksi Euroopan yhteisöjen yleiseen talousarvioon, Euroopan yhteisöjen hoidossa oleviin tai niiden puolesta hoidettuihin talousarvioihin. Käytännössä kyseeseen voisivat tulla ulkotullit.

Säännöksen soveltamisala on haluttu rajata sen säätämistä edellyttävän yhteisöpetossopimuksen toisen pöytäkirjan edellyttämiin tapauksiin, koska kriminalisointi sopii huonosti Suomessa noudatettuihin rikosoikeuden keskeisiin periaatteisiin, jotka estävät säätämästä rangaistavaksi salahankkeen, jollaista on pelkkä yhteenliittyminen rikoksen tekemistä varten tai rikoksen tekemisestä sopiminen.⁶⁴ Vaikka soveltamisala on tämän vuoksi rajattu veropetoksen osalta rikoslain 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainittuihin veroihin, avustuspetoksen osalta ei samaa rajausta ole tehty pykälän 2 momentin osalta.

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että salahankkeelle ei juurikaan jäisi soveltamisalaa, koska rahanpesun täyttymisajankohta on erittäin varhainen.⁶⁵ Käytännössä säännös saattaisi tulla sovellettavaksi silloin, kun teko täyttäisi rikoslain 32 luvun 6 §:n 2 kohdan mukaisen tunnusmerkistön, jolloin teon täyttymisajankohta ei ole yhtä varhainen kuin 1 kohdassa tarkoitettulla teolla. Esirikoksena voisi olla esimerkiksi törkeä veropetos, joka on toteutettu tuomalla maahan tupakkaa, josta määrättävän tullin suuruus yksin riittää teon kvalifioimiseen. Koska suuria määriä tupakkaa maahantuotaessa tekoon ja levittämiseen kohdemaassa yleensä osallistuu useita henkilöitä ja

⁶⁴ HE 53/2002 vp, s. 19–21.

⁶⁵ HE 53/2002 vp, s. 37.

saatu hyöty on huomattava, ei ole poissuljettua, etteivätkö myös esirikokseen osallistumattomat voisi etukäteen sopia tämän hyödyn pesemisestä, jopa järjestäytyneessä muodossa. Tupakan laajamittainen lainvastainen maahan tuominen lienee verorikosten osalta Suomessa ainoa huumausainerikollisuuteen verrattavissa oleva perinteisessä mielessä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden muoto.

9 YKSIKÖIMINEN JA VANHENTUMINEN

Rahanpesurikos vanhenee itsenäisesti esirikokseensa nähden. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys⁶⁶, että rahanpesurikoksen vanhentumisajan alkuhetken määräisi ensimmäinen rahanpesun tunnusmerkistön täyttävä teko, josta teon syyteoikeuden vanheneminenkin alkaisi. Kanta perustuu korkeimman oikeuden⁶⁷ näkemukseen siitä, ettei kätkemisrikos ole jatkuva rikos eikä kätkijä syyllisty kätkemisrikokseen enää pitämällä hallussaan ja myymällä edelleen rikoksella saadun esineen. Korkein oikeus on nyttemmin vahvistanut tämän näkemyksensä koskevan myös rahanpesua. Korkein oikeus katsoo ratkaisussaan (KKO 2006:39), että rahanpesun tunnusmerkistö täyttyy, kun tekijä vastaanottaa tai muutoin ryhtyy rikoksella saatuun omaisuuteen. Tunnusmerkistön täyttymiseen ei vaikuta se, ryhtyykö tekijä omaisuuden haltuunsa saatuaan vielä joihinkin muihin toimenpiteisiin saman omaisuuden tai sen osan suhteen vai pitääkö hän omaisuuden vain hallussaan. Rahanpesun tunnusmerkistö ei kata menettelyä, jolla ainoastaan ylläpidetään laitonta tilaa. Tällaisissa olosuhteissa rahanpesu ei korkeimman oikeuden mukaan ole jatkuva rikos, jonka tekoaika päättyisi vasta ko. olotilan lakatesa.

Rahanpesurikos saattaa kuitenkin olla myös sarja erilaisia toimia, joiden seurauksena rikoksella saatu hyöty siirretään tai kätketään. Rahanpesu muodostanee näissä tapauksissa yhden rikoksen. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että yhdeksi rikokseksi yksiköidyn teon syyteoikeuden vanhentuminen alkaa sen viimeisestä osateosta.⁶⁸ Rahanpesurikoksen osalta ei liene syytä poiketa tästä periaatteesta. Tätä kantaa tu-

⁶⁶ Heikinheimo 1999, s. 127.

⁶⁷ KKO 1997:11.

⁶⁸ KKO 1995:137, KKO 27.3.2003 nro 648. KKO 2000:108 yksiköimisen osalta.

kee myös hallituksen esityksessä⁶⁹ lausuttu rahanpesurikoksen yksiköimisestä. Esityksen mukaan rahanpesurikokset yksiköidään yleisten periaatteiden mukaan, jolloin useamman teon rankaisemista yhtenä rikoksena puoltaisi tekojen ajallinen ja paikallinen yhteys sekä se, että pestävä raha on lähöisin samalta esirikoksen tekijältä.

Hallituksen esityksen perusteella ei ilmeisesti olisi estettä sillekään, että saman rikoksenteikijän useista eri esirikoksista peräisin olevaan omaisuuteen kohdistuvat rahanpesutoimet voitaisiin yksiköidä yhdeksi rikokseksi. Tällä olisi vaikutusta sekä teon törkeysarvosteluun että vanhenemiseen, mutta se saattaisi olla rikoksenteikijälle edullinen vaihtoehto rangaistuksen mittamisen osalta. Samaan omaisuuteen tai sen surrogaattiin voitaisiin kuitenkin kohdistaa rahanpesuna rangaistavia toimia vain kerran.

Rahanpesurikoksen vanhenemiseen liittyvänä erityiskysymyksenä voidaan pitää sitä, kuinka kauan itsenäisesti vanhenevan esirikoksen tekemisen jälkeen rikoksella saadun hyödyn peseminen voi olla rangaistavaa rahanpesuna. Puhdistuuko rikoksella saatu hyöty tietyn ajan kuluttua ja kuinka pitkä tämä aika voi olla?

Jos esirikos, jonka tekoaika saattaa olla useita vuosia, täyttää törkeän veropetoksen tunnusmerkistön ja se paljastuu syyteoikeuden vanhentumisajan lähestyessä ja omaisuutta ryhdytään siirtämään vasta tässä vaiheessa, rahanpesemisen ja esirikoksen välinen aikaero voi olla jopa yli kymmenen vuotta. Kun rahanpesun rangaistavuuden edellytyksenä ei ole esirikoksen syyteoikeuden voimassaolo, tosiasiallisesti aikaero voi teoriassa kasvaa tästäkin.

Esimerkiksi verovelka vanhenee pääsääntöisesti verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetun lain 11 §:n mukaan 5 vuoden kuluessa veron määräämistä seuranneen vuoden alusta lukien, ja vahingonkorvauslain 7 luvun 2 §:n perusteella rikokseen perustuvaa vahingonkorvausta on haettava kymmenen vuoden kuluessa vahingon tapahtumisesta, ellei rikoksen vanhentumisaika ole tätä pidempi. Tähän nähden voitaneen pitää kohtuuttomana, jos rahanpesijältä voitaisiin konfiskoida esirikoksella saatuna hyötynä sellaisen saatavan määrää vastaava omaisuus, jota asianomistajan ei enää vanhentumisen takia olisi mahdollista vaatia vahingonkorvauksena. Oikeuskäytäntö aikanaan ratkaisee asian.

⁶⁹ HE 53/2002 vp, s. 37.

10 MENETTÄMISSEURAAMUKSET

Rikosoikeudessa yleisenä periaatteena voidaan pitää sitä, että rikoksenteikijä ei saa taloudellisesti hyötyä teostaan. Rikoksenteikijän haltuun ei myöskään tulisi jäädä esineitä tai varallisuutta, joka mahdollistaa rikollisen toiminnan jatkamisen. Myös kaikki vaaralliset, haitalliset ja laittomat esineet tai omaisuus tulisi saada pois rikoksenteikijältä. Tämän vuoksi menettämisseuraamukset on kohdistettava rikoksella saatuun hyötyyn, rikoksen tuotteeseen, rikosentekovälineeseen ja rikoksen kohteeseen.

Menettämisseuraamuksia koskeva yleissäännös on 1.1.2002 voimaan tulleessa rikoslain 10 luvun 2 §:ssä, jonka mukaan rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava menetettäväksi valtiolle. Menettämisseuraamus on siis aina vaadittava ja tuomittava, ellei laista muuta johdu.

Konfiskaatio kohdistetaan rikoksenteikijään, tekoon osalliseen tai siihen, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Tuomioistuin voi epäselvissä tilanteissa arvioida konfiskoitavan määrän, siihen voidaan sisällyttää rikoksen tekemisestä saatu palkkio sekä selvitettävissä oleva hyödyn arvon nousu tai tuotto, mutta siitä ei tule vähentää rikoksen valmistelusta tai täytäntöönpanosta aiheutuneita kuluja.⁷⁰ Menettäväksi tuomittavaa määrää voidaan kohduttaa, se voidaan tuomita yhteisvastuullisesti useiden luonnollisten tai oikeushenkilöiden kesken ja rahamääräinen hyötykonfiskaatio on täytäntöön pantavissa tuomitun kaikesta omaisuudesta.

Rikoslain 10 luvun 8 §:ssä on lisäksi uusi arvokonfiskaatiota koskeva harkinnanvarainen yleissäännös niitä tilanteita varten, jolloin konfiskoitava omaisuus on kätkeyty tai hävitetty tai joutunut sivullisen, vilpittömässä mielessä olevan omistukseen. Säännös ei kuitenkaan koske arvomääräistä rikoksen tuottamaa hyötyä.

Rikoslain 10 luvun 2 §:n 3 kohdassa olevalla säännöksellä on turvattu se, ettei sama rikoksenteikijä joudu samasta teosta sekä vahingonkorvausvastuuseen että hyötykonfiskaation kohteeksi. Rikoslain 10 luvun säännöksiä ei

⁷⁰ Näin mm. KKO 1999:89. Huumausaineen viljelystä ja valmistamisesta aiheutuneita kustannuksia ei voitu ottaa vähennyksenä huomioon tuomittaessa rikoslain 2 luvun 16 §:n nojalla rikoksen tuottama hyöty valtiolle menetetyksi. Samoin KKO 2005:17, jossa parituksesta kertynyt vuokratulo oli kokonaisuudessaan rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä. Vrt. KKO 2005:71, jossa parituksesta saadusta vuokratulosta saatiin vähentää asunnon hoitokulut, koska niitä ei voitu pitää rikoksen valmistelusta tai täytäntöönpanosta aiheutuneina kustannuksina, kun asuntoa ei ollut hankittu alun perin prostituutiota varten. Vuokratulosta ei sen sijaan voinut vähentää asuntoon kohdistuneista lainoista aiheutuneita korkoja ja kuluja.

sovelleta silloin, kun rikoksella saatu hyöty on palautettu tai se on tuomittu tai tuomitaan asianomistajalle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Menettämisseuraamuksen tuomitsemista ei kuitenkaan estä se, että asianomistaja ja rikoksenteijä ovat vain sopineet vahingonkorvauksesta tai asianomistaja on luopunut sitä koskevasta vaatimuksesta. Asianomistaja ei näin voi suoraan disponoida menettämisseuraamuksesta ja sen määrästä.⁷¹

Esirikoksen tekijältä voidaan konfiskoida 10 luvun 2 §:n perusteella rikoksella saatu hyöty myös siltä osin, kun tuomittu vahingonkorvaus tai rahanpesijään kohdistettu menettämisseuraamus ei sitä kata.⁷²

Ns. laajennetusta hyödyn menettämisestä säädetään rikoslain 10 luvun 3 §:ssä. Sen perusteella rikoksella saatua hyötyä voidaan harkinnanvaraisesti konfiskoida rikoksen tekijältä, rikokseen osalliselta, siltä, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty, mutta myös heidän läheisiltään tai läheisyhtiöiltään. Edellytyksenä on lisäksi, että hyöty on saatu erikseen luetelluista tai sellaisista rikoksista, jotka tyypillisesti tuottavat huomattavaa taloudellista hyötyä ja omaisuuden on syytä olettaa olevan peräisin vähäistä vakavamasta rikollisesta toiminnasta.

Rikoslain 10 luvun 3 §:n menettämisseuraamusta tuomittaessa ei saman luvun 2 §:n 3 kohta tule sovellettavaksi, joten samalle rikoksenteijälle tuomittavan vahingonkorvauksen määrä ei vähennä laajennettuna hyötynä konfiskoitavan hyödyn määrää.

Pääsääntöisesti esirikosta koskevassa oikeudenkäynnissä verorikoksella saatu taloudellinen hyöty tuomitaan asianomistajalle täysimääräisesti vahingonkorvauksena, jolloin rikoslain 10 luvun säännökset eivät tule sovellettaviksi. Jos asiassa kuitenkin on syytä olettaa vastaajan muun omaisuuden olevan peräisin rikollisesta toiminnasta, laajennettua hyödyn menettämistä koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi.

Rahanpesusäännöksiin liittyy niitä koskeva erityissäännös menettämisseuraamuksista. Rikoslain 32 luvun 12 §:n mukaan omaisuus, joka on ollut rahanpesun, tuottamuksellisen rahanpesun tai törkeän rahanpesun kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan lisäksi, mitä rikoslain 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään. Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä rikoslain 10 luvussa säädetään.

Rahanpesu säädettiin rangaistavaksi kätkemisrikoksena 1.1.1994 voimaan tulleessa rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa (1304/1993). Kriminalli-

⁷¹ Ks. Viljanen 2002, s. 6–8 ja 14. Vrt. Lappi-Seppälä 2002, s. 450–451.

⁷² HE 180/1992 vp, s. 9 ja 19.

sointi perustui Yhdistyneiden Kansakuntien huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn yleissopimuksen (ns. Wienin sopimus) ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) vaatimuksiin.

Rikoslain 32 lukuun lisättiin myös uusi menettämisseuraamusta koskeva 6a §. Hallituksen esityksessä⁷³ todetaan, että rahanpesuun liittyvien menettämisseuraamusten osalta Suomen voimassa ollut konfiskaatiojärjestelmä täyttää pääosin kansainvälisten yleissopimusten velvoitteet. Rahanpesu ei esitöiden mukaan Suomessa ole ongelma, koska menetetyksi tuomitun hyödyn arvo voidaan ulosmitata rikoksenteikijän mistä tahansa omaisuudesta, ei ainoastaan siitä omaisuudesta, jonka alkuperä osoitetaan rikolliseksi. Ongelmana ovat kuitenkin tilanteet, joissa rahanpesun kohteena olevat varat kätketään ulkomaille tai ulkomailta Suomeen.

Säännöksen perustelujen mukaan pestävä omaisuus on sinänsä rikoksen tuottamaa hyötyä ja siten konfiskoitavissa jo silloisen rikoslain 2 luvun 16 §:n nojalla. Jos rahanpesun esirikos on ulkomailla, Suomessa tapahtuneen rahanpesemisen kohteena olleen omaisuuden konfiskoimiseen tarvitaan kuitenkin erityinen säännös. Tämä ehdoton erityissäännös ulottuisi kaikkeen rahanpesun kohteena olleeseen omaisuuteen.

Rikoslain 32 luvun 6a § tarkoitettiin näin ollen koskemaan vain sellaisia tapauksia, joihin aikaisempaa rikoslain 2 luvun 16 §:ää ei olisi voitu soveltaa. Muuhun rahanpesun tuottamaan hyötyyn sovellettiin edelleen rikoslain 2 luvun yleissäännöstä. Uudella menettämisseuraamussäännöksellä ei nimenomaisesti ollut tarkoitus supistaa, vaan laajentaa rahanpesuun liittyviä konfiskaatiomahdollisuuksia. Menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä rikoslain 32 luvun 6a §:n lisättiin 2 momenttiin viittaussäännös rikoslain uuteen 10 lukuun, jotta olisi selvää, että myös rikoksella saatu hyöty, rikoksentekoväline ja muu kuin rikosesine tulee tuomita menetetyksi.⁷⁴ Sama systematiikka on myös uudessa rikoslain 32 luvun 12 §:ssä (26.10.2001/875).

Konfiskaatio voi kohdistua sekä rikoksella saatuun hyötyyn että sen surrogaattiin. Jos rikoksen kohteena olleet varat tai rikoshyöty ovat sekaantuneet muuhun omaisuuteen, konfiskaatio voidaan kohdistaa myös tähän omaisuuteen, mutta menettämisseuraamus tulee määrätä vain sen suuruisena kuin mihin määrään rahanpesu kohdistui.

⁷³ HE 80/2000 vp, s. 39.

⁷⁴ Lappi-Seppälä 2002, s. 447–470, Viljanen 2002, s. 6–7.

Epäselvää sen sijaan on, voidaanko rahanpesijään kohdistaa rikoksen kohteen osalta arvokonfiskaatiota, koska rikoslain 32 luvun 12 §:n 1 momentissa ei ole viittaussäännöstä rikoslain 10 lukuun. Saman luvun 2 momentin viittaussäännös koskee hyödyn ja muun kuin rikosesineen konfiskaatiota. Käytännössä tällöin on kyse pesijälle maksetusta palkkiosta tai muusta taloudellisesta edusta, joka ohjautuu hänelle rahanpesemisen seurauksena. Rahanpesijältä voitaneen tuomita menetettäväksi vain hänen hallussaan tuomitsemishetkellä olevat teon kohteena olleet tai palkkiona saadut varat. Tällöin niiden varojen arvoa, jotka pesijä on onnistunut siirtämään viranomaisen tavoittamattomiin, ei voitaisi konfiskoida rahanpesijältä.

Eräissä tapauksissa rikoslain 10 luvun 2 §:n yleissäännöksen perusteella ko. varat voitaisiin tuomita menetetyksi rikoksella saatuna hyötynä esirikoksen tekijältä tai siltä, jolle ne ovat siirtyneet. Jos rahanpesijä esimerkiksi siirtää verorikoksella saadut varat ns. vahvan pankkialaisuuden takaavan maan pankkijärjestelmään, konfiskaatiovaatimus voitaisiin kohdistaa esirikoksen tekijään tai pankkiin, mutta ei rahanpesijään. Esirikoksen tekijäänkään konfiskaatiovaatimusta ei voitaisi kohdistaa, jos asianomistaja vaatii häneltä vahingonkorvausta.

Rikoslain 10 luvun 3 §:ssä säädettyä laajennettua hyödyn menettämistä sovelletaan myös rahanpesuun ja törkeään rahanpesuun. Laajennettu hyötykonfiskaatio voidaan kohdistaa kaikkeen vastaajan hallusta tavattuun omaisuuteen, jos on syytä olettaa omaisuuden olevan peräisin kokonaan tai osaksi rikollisesta toiminnasta. Valtiolla voidaan tuomita menetettäväksi myös rahanpesijän läheiseltä tai läheisyhtiöltä tavattu omaisuus.

Menettämisseuraamus ei ole rangaistus eikä sen tarkoitus ole tuottaa kohteelleen rangaistuksenomaisia taloudellisia menetyksiä.⁷⁵ Samaa omaisuutta ei tämän vuoksi voi konfiskoida samalta taholta kahteen kertaan. Estettä ei kuitenkaan ole sille, että esirikoksen tekijä tuomitaan maksamaan asianomistajalle vahingonkorvausta verorikoksen perusteella ja rahanpesijältä konfiskoidaan rikoksella saatu taloudellinen hyöty.⁷⁶ Hallituksen esityksessä todetaan nimenomaan, että verorikkomuksen tunnusmerkistön täyttävällä teolla

⁷⁵ Kouvola hovioikeus 3.7.2001 Nro 744 dnro R00/357, jossa rikoksen tuottama hyöty ja rikoksesta johtuva vahingonkorvaus tuomittiin toisistaan riippumatta. RL 10:11.2 ei tule sovellettavaksi, jos vahingonkorvausvelvollinen ja se, jolta hyöty on määrätty konfiskoitavaksi ovat eri tahot. Hyötykonfiskaation ja vahingonkorvauksen yhteensovitus ei koske myöskään laajennettua hyötykonfiskaatiota. Ks. Viljanen 2002 s. 8–11, HE 80/2000 vp s. 36–37.

⁷⁶ HE 53/2002 vp s. 35.

saatu hyöty voi olla rahanpesun kohteena ja tulla siten myös konfiskoiduksi.⁷⁷ Koska rikoslain 10 luvun 11 §:n 2 momentti ei koske tilanteita, joissa vahingonkorvausvastuu kohdistuu eri tahoon kuin hyötykonfiskaatio, voitaisiin joissain tapauksissa harkita saman luvun 10 §:n kohtuullistamissäännöksen soveltamista. Luontevinta olisi kuitenkin katsoa veronsaaja sekä verorikoksen että rahanpesun asianomistajaksi ja tuomita vastaajat yhteisvastuullisesti korvaamaan aiheutettu vahinko.

11 OIKEUSHENKILÖN RANGAISTUSVASTUU

Uuden rikoslain 32 luvun 14 §:n mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisala ulotettaisiin myös rahanpesuun ja törkeään rahanpesuun. Aikaisemmassa laissa oikeushenkilön rangaistusvastuusta annettuja säännöksiä sovellettiin kätkemisrikoksena ja törkeänä kätkemisrikoksena arvioitaviin rahanpesutapauksiin. Uudessa laissa soveltamisalan ulkopuolelle on kuitenkin rajattu lievimmät ja tuottamukselliset tekemuodot.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu saattaa olla tehokaskin rahanpesua ennalta estävä uhka tilanteissa, joissa esimerkiksi pankeissa, vakuutusyhtiöissä, arvopaperivälittäjien tai asianajotoimistojen palveluksessa tai johtotehtävissä olevat harkitsevat alkuperältään epäselvien varojen sijoittamista edelleen.

Toisaalta ilmoitusvelvollisuuden rikkomisen siirtämisestä rikoslain 32 luvusta lakiin rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä rikkomustasoisena tekona rangaistavaksi aiheutuu, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ei ole sovellettavissa näihin tekoihin. Ilmoitusvelvollisten harjoittamassa toiminnassa oikeushenkilön huolellisuusvelvollisuudella on sinänsä olennainen merkitys, jonka vahvistaminen oikeushenkilön rikosoikeudellisella vastuulla voisi olla kriminaalipoliittisesti perusteltua.⁷⁸

⁷⁷ HE 53/2002 vp s. 35.

⁷⁸ Toisaalta oikeushenkilön rangaistusvastuusta on nimenomaisesti haluttu rajata pois lievimmät ja tuottamukselliset tekemuodot, ks. esim. HE 53/2002 vp s. 39.

LÄHTEET

- Asetus rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja Euroopan neuvoston asiaa koskeva yleissopimus (SopS 53/1994).
- Euroopan neuvoston direktiivi 91/308/ETY, annettu 10 päivänä kesäkuuta 1991, rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä (EYVL L 166, 28.6.1991).
- Euroopan unionin neuvoston 19 päivänä kesäkuuta 1997 hyväksymään Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvä toinen pöytäkirja (EYVL N:o C 221, 19.7.1997).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/97/EY, annettu 4 päivänä joulukuuta 2001, rahoitusjärjestelmien rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY muuttamisesta (EYVL L 344, 28.12.2001).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/60/EY, annettu 26 päivänä lokakuuta 2005, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoitukseen (EYVL L 309, 25.11.2005).
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1889/2005, annettu 26 päivänä lokakuuta 2005, yhteisön alueelle tuotavan ja sieltä vietävän käteisrahan valvonnasta (EYVL L 309, 25.11.2005).
- Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), The Forty Recommendations. FATF 2/2006 – http://www.fatf-gafi.org/40Recs_en.htm.
- Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), Annual and Overall Review of non-Cooperative Countries or Territories, 10 June 2005 s. 1. FATF 2/2006 – <http://www.fatf-gafi.org>
- Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä (HE 180/1992 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 158/1997 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 80/2000 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi (HE 53/2002 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain sekä rikoslain 32 luvun 1 §:n muuttamisesta (HE 173/2002 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta (HE 32/2003 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle korruption vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 30 luvun 12 §:n muuttamisesta (HE 197/2005 vp).
- Heikinheimo, Sanna: *Rahanpesu erityisesti kriminalisoinnin ja konfiskaation näkökulmasta*. Helsinki 1999.
- Huhtamäki, Ari: Asianajajan ilmoitusvelvollisuus rahanpesuepäilyistä. *Lakimies* 4/2000, s. 487 ss.

- Huhtamäki, Ari: *Rahan jäljittäminen*. Helsinki 2000 (2000a).
- Koponen, Pekka: *Talousrikokset rikos- ja prosessioikeuden yhtymäkohdassa. Erityisesti tahallisuuden ja syytesidonnaisuuden kannalta tarkasteltuna*. Helsinki 2004.
- Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksen (HE 44/2002) johdosta rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (LaVM 28/2002 vp).
- Lappi-Seppälä, Tapio: Menettämisseuraamukset. Teoksessa Heinonen et al (toim.): *Rikosoikeus*. Juva 2002 s. 447 ss.
- Liukku, Jari – Vasara, Pekka: Tehostuva rahanpesun torjunta ja lakimiesammattin harjoittajat. *Defensor Legis (DL)* 4/2000, s. 632 ss.
- Majanen, Martti: Kätkemisrikokset. Teoksessa Heinonen et al. (toim.): *Rikosoikeus*. Helsinki 2002, s. 1087–1090.
- Neira, Taina – Perämaa, Juha – Vasara, Pekka: *Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä*. Keskusrikospoliisi 2/2003. – [Http://www.poliisi.fi/krp/suomi/rahanpesututkimus](http://www.poliisi.fi/krp/suomi/rahanpesututkimus) 25.5.2003.
- Neira, Taina – Perämaa, Juha – Vasara, Pekka – Anttikoski, Niina: *Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä II*. Keskusrikospoliisi 2/2004.
- Peltonen, Jukka: Asianajajan toiminnan eettiset perusteet. *DL* 4/2000, s. 578 ss.
- Rahanpesun selvittelykeskus vuosikertomus 2005*. Rahanpesun selvittelykeskus, Keskusrikospoliisi 2006. – <http://www.rahanpesu.fi>.
- Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet*. Rahanpesun selvittelykeskus, Keskusrikospoliisi 2006. – <http://www.rahanpesu.fi>.
- Stessens, Guy: *Money Laundering. A New International Law Enforcement Model*. Cambridge 2000.
- Viljanen, Pekka: Rikoslain uuden 10 luvun mukaisesta hyödyn menettämisestä ja laajennetusta hyödyn menettämisestä. *DL* 1/2002, s. 3 ss.
- Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan (SopS 44/1994).
- Yhteinen toiminta 3 päivänä joulukuuta 1998, jonka neuvosto on hyväksynyt Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella, rahanpesusta, rikoksentekevälaineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittämisestä, jäädyttämisestä, takavarikosta ja menetetyksi tuomitsemisesta. 98/699/YOS. (EYVL L333, 9.12.1998).
- Ylänkö, Olavi: *Asianajajan velvollisuuksista*. Helsinki 1985.
- Ylöstalo, Matti – Tarkka, Olli: *Asianajajan käsikirja*. Porvoo 1998.